I. Introducere

Perioada primelor traduceri româneşti e cea a primelor versiuni ale cărţii biblice a *Psalmilor*. Începuturile limbii noastre literare se suprapun cu cele ale traducerii acestui text, „primatul *Psaltirii*" fiind justificat atât de necesităţile liturgice cât şi de cele didactice, de vreme ce, în epocă, Biserica deţinea monopolul pregătirii intelectuale şi al educaţiei şcolare (Teodorescu 1961: 497) – „altă dăscălie n-am învăţat decât *Psaltirea*" se scuza, în 1755, Rafail de la Hurezi, pentru greşelile sale tipografice[1].

I.1. Argument. O traducere mereu nesatisfăcătoare

Publicând cărţile de slujbă în româneşte, Coresi, Varlaam ori Dosoftei ofereau un „dar limbii române". Ne-am putea întreba, pe de altă parte, dacă şi limba română a dat textelor bisericeşti tot ce le putea da. Sunt suficient de bune traducerile respective? Judecând după criticile primite, constant, de-a lungul timpului, s-ar părea că nu. Samuil Micu – Clain spunea, de pildă, în prefaţa ediţiei blăjene din 1795, des-

[1] G. Ştrempel, *Copişti de manuscrise româneşti până la 1800*, vol. I, Bucureşti, 1959, p. 197-198, *apud* Teodorescu 1961: 524.

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

pre *Biblia* de la Bucureşti (1688) că „s-au tipărit, dar cu foarte întunecată şi încurcată aşezare a graiului românesc şi mult osibit de vorba cea de acum obicinuită şi mai ales de graiul şi de stilul cel din cărţile bisericeşti care şi toate bisearicile româneşti se cetesc şi pentru aceea pretutindeni, tuturor şi de toţi easte cunoscut şi înţeles, cât acea tălmăcire a ceii *Biblii* mai pre multe locuri neplăcută urechilor auzitorilor easte şi foarte cu nevoie de înţeles, ba pre altele locuri tocmai fără de înţeles easte". Sursa problemei o reprezintă dificultatea de a oferi o traducere cu rigoarea cerută de importanţa textului şi, în acelaşi timp, cu o rezonabilă naturaleţe a limbii. „Aceasta easte pricina întunecării întru unele locuri, că foarte anevoie easte luminat şi cu chiar înţeles, de pre o limbă a tălmăci pre altă limbă, nici un cuvânt adăugând şi ţinând idiotisimii limbii ceii dintâiu, că fieşte care limbă are osebiţi ai săi idiotisimi", mai arăta Samuil Micu-Clain, care, propunând noua variantă, asigura: „nu am vrut de la noi nici măcar un cuvânt cât de mic să băgăm în Sf. Scriptură, ci ne-a fost voia ca întru toate să rămâie întru curăţenia sa şi întru tot adevărul său, după cum este în cea elinească."

Problema se resimte totuşi la fel şi în 1914, când alt greco-catolic, Ioan Bălan, se plângea că tocmai *Biblia*, „o carte ca şi care nu se mai găseşte", nu respectă principiul „să nu traduci cuvintele, ci înţelesul": „Am auzit o acuză de la un pocăit…, că noi ascundem această carte de la ochii poporului. … prin faptul că părţile publicate sunt scrise într-o limbă aşa de întunecată, încât poporul nu le înţelege."

Gala Galaction[2] povestea, la rândul lui cum, elev fiind, şi-a cumpărat o *Biblie*, fascinat de eroii lui Israel, însă a trebuit să se lupte să desluşească înţelesul ei dumnezeiesc din „ciudăţeniile şi asperităţile unei limbi, alte decât aceea cu care

[2] Gala Galaction, *Cartea eternă*, în *Almanahul ziarelor Adevărul şi Dimineaţa*, 1937, p. 33, *apud* Cunescu 1969: 313.

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

mă deprinseseră Alecsandri, Negruzzi şi Eminescu”[3]. Versiunea sinodală curentă „avea o limbă românească greoaie şi stânjenitoare pentru lecturi îndelungate”, în timp ce o *Biblie* franceză l-a făcut, prin comparaţie, să realizeze „pe deplin măsura obscurităţii textelor româneşti”[4]: „Orice versiune românească a Vechiului şi Noului Testament ce ţi-ar cădea în mână, ţi se dovedeşte, de la prima cercetare, atât de inexactă, de confuză şi de barbară, încât ţi se taie orice nădejde că vei ajunge vreodată să înţelegi în limba ta ce au voit să zică *David* (subl. n.), Solomon şi ceilalţi”, mai spunea Gala Galaction[5], care şi-a început traducerea Vechiului Testament tocmai cu *Psaltirea* – cea mai dificilă de tradus, în ideea că dacă va reuşi, ca probă, cu *Psalmii,* cu celelalte cărţi îi va fi mai uşor[6].

Traducerea *Psaltirii* era cea care trezea cele mai multe nemulţumiri, de aceea şi Liviu Pandrea întreba revoltat: „Cum se face că textul românesc al *Psalmilor* este de multe ori obscur, ba chiar refractar, uneori, oricărui înţeles? … Recitind, rişti mereu să te întâlneşti cu nonsensuri şi formulări sfidând până şi cea mai elementară logică”.

---

[3] Totuşi, poetul naţional se revendica de la acea limbă, scriind în *Timpul*, la 14 august 1882: „Cărţile bisericeşti tipărite în Ardeal, în Moldova şi în Ţara Românească opresc procesul de diversificare şi de dialectizare a graiului viu; acesta primeşte prin cărţi o normă unitară în rostire şi în scriere oarecum, căci, printr-un instinct fericit, traducătorii şi scriitorii originali aleg ca model dialectul cel mai arhaic al românilor, cel vorbit în Ţara Românească şi-n o parte a Ardealului, căci la cel mai vechi din toate se puteau reduce, ca la un prototip, dialectele ce încercau a se forma atunci” (Eminescu 1985: 188). Era, de asemenea, la curent cu opera lui Dosoftei, de care era interesat, ca bibliotecar (*idem* 1989: 664) şi din care părea să se inspire uneori (Dinu 2007: 146).

[4] O experienţă similară era mărturisită şi de Dumitru Cornilescu, în corespondenţa sa.

[5] *Asociaţia fetelor creştine din lume*, în „Luceafărul”, mai 1920, *apud* Cunescu 1969: 313.

[6] Cunescu 1969: 321

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

Nu e deci surprinzător să auzim acelaşi tip de remarci şi în anii mai recenţi. Bartolomeu Anania şi apoi Cristian Bădiliţă au criticat traducerile disponibile[7], propunând câte o nouă variantă – însă nici acestea pe deplin mulţumitoare, după cum vom vedea mai jos.

I.2. Demersuri anterioare care încadrează cercetarea de faţă

Ideea acestei cercetări pleacă deci de la întrebarea: cum e posibil ca o traducere cu o istorie atât de veche şi atât de folosită să provoace până azi asemenea obiecţii şi controverse? Pe de altă parte, cu toate că *Psaltirea* e cartea care a însoţit de la început limba literară a poporului nostru, studiul ei filologic are încă multe probleme de rezolvat[8]. Filiaţiile ediţiilor succesive ale textului nu sunt nici pe departe lămurite, iar despre traduceri s-au făcut şi se fac frecvent afirmaţii eronate ori incomplete[9].

Însăşi ideea unei analize în diacronie a traducerilor biblice e una relativ nouă la noi. Există totuşi şi alte demersuri anterioare, care nu s-au rezumat doar chestiuni punctuale în legătură cu aceste traduceri, iar ele circumscriu oarecum cercetarea noastră, ajutând la definirea ei prin raportarea la întreprinderile precedente.

În problematica noastră s-au făcut atât incursiuni strict filologice, din perspectiva istoriei literare sau cu abordări

[7] Mai categoric, Bădiliţă includea Psalmii în categoria traducerilor biblice româneşti care sună a „poeme suprarealiste" (Bădiliţă 2004b: 18).

[8] „E dificilă stabilirea filiaţiunii între cele 91 ediţii tipărite între 1508-1830" (Teodorescu 1961: 327).

[9] Vezi chestiunea amintită şi exemplificată de Moraru (2001: 38).

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

sintetice, generale, cât şi incursiuni teologice (Ioan Bălan a întreprins o astfel de cercetare, la începutul secolului XX, de pe poziţiile greco-catolice, iar în ultimii ani, au apărut încă două la fel de angajate confesional – una neoprotestantă, semnată de Emanuel Conţac, plus una ortodoxă, de Anton Savelovici). De regulă analizele textului biblic, în ciuda titlului general, se axează pe câte un fragment: pentru cercetarea lui Conţac „*Biblie*" a însemnat Noul Testament; pentru Veronica Olariu, *Facerea* şi *Iosua Navi*; iar Ioan-Florin Florescu îşi face cercetarea aplicativă pe cartea *I Paralipomena*. Întreprinderea noastră se concentrează, din motivele amintite, asupra *Psalmilor*.

La istoria textului biblic românesc s-au adus multe contribuţii de luat în seamă, sub formă de articole în reviste teologice sau de studii literare, uneori prilejuite de aniversări ale ediţiilor biblice, alteori axate pe câte un aspect particular. Cu excepţia studiului bibliografic al lui Barbu Teodorescu, ele nu sunt interesate însă de *Psaltire* în special. Alteori, ele urmăresc *Psalmii*, dar numai ca parte a istoriei textului biblic original sau sunt scrise cu prea mult timp în urmă – din ambele motive, astfel de cercetări sunt incomplete în raport cu cerinţele temei noastre.

Al. Andriescu face, în *Psalmii în literatura română* (2003), o analiză a primelor versiuni, de la *Psaltirea* Scheiană, la *Biblia* de la Bucureşti. Aceasta conţine şi multe comparaţii textuale, dar totul gravitează în jurul *Psaltirii* versificate a lui Dosoftei, căreia îi acordă cea mai multă atenţie – într-atât încât *Psaltirea* în proză a aceluiaşi autor este ignorată – mai sunt analizate, totuşi, versiunile versificate ale lui Teodor Corbea şi Ion Prale. Pe de altă parte, studiul se opreşte la nivelul rezultatului traducerii, ca fapte ale limbii române (astfel încât îşi permite, de pildă, şi afirmaţia neverificată că Dosoftei şi-ar fi tradus *Psaltirile* doar din slavonă). Studiul lui Andriescu se mai axează şi pe influenţele şi ecourile *Psalmilor* (mai ales cei

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

dosofteieni) în literatura română, trecând prin cronicari, Cantemir, I. Heliade Rădulescu, Eminescu, Macedonski, Arghezi, Sadoveanu, V. Voiculescu, Blaga, Șt. Aug. Doinaş, analiza *Psalmilor* reprezentând de fapt doar o introducere pentru această cercetare.

Lexicologia biblică românească (2008) a lui Eugen Munteanu e o culegere de studii diverse, circumscrise domeniului filologiei biblice româneşti. Ca şi la alţi autori, interesul maxim îl suscită perioada anterioară *Bibliei* de la 1688, mai ales secolul al XVII-lea, al „marilor traduceri religioase". Genul de abordare interlingvistică e apropiat de cel al întreprinderii noastre (făcând studii de calcuri, corespondenţe cu „limbile de cultură" care au modelat-o pe a noastră şi *secţiunile* în straturile succesive de traduceri[10]), dar el are alte scopuri şi se înscrie pe o altă orbită, mai largă, care o atinge doar tangenţial pe a noastră – putem folosi, în ariile de maximă competenţă, doar unele încadrări de ansamblu şi unele cristalizări de detalii. Lipsesc însă abordările frontale şi judecăţile de valoare în studiul pasajelor (de obicei, toate rezolvările disponibile sunt tratate drept succese), care nu e dus până la capăt. Se preferă în schimb conceptualizarea, sinteza, structurarea, inclusiv cea istorică. Pe de altă parte, atât studiile de lexicologie, cât şi articolul *Tradiţia biblică românească. O privire sintetică* (2012), tratează *Psaltirea* în mod separat doar în perioada primelor traduceri – după aceea, nu se mai pune în evidenţă caracterul cvasiindependent al acestei cărţi biblice (deşi Munteanu are un studiu extins şi despre *Cântările lui Moise*, care însoţesc de regulă *Psaltirea* – negli-

[10] Întâlnim astfel de pasaje și la Alexandru Gafton, în *După Luther*; dar mai puțin relevante pentru tema noastră, întrucât autorul face rareori referire la *Psalmi*. În continuarea din 2012, *De la traducere la norma literară*, acesta mai abordează şi problema delicată a alegerii sursei traducerii dintre numeroasele variante de manuscrise disponibile şi a consecinţelor acestei alegeri.

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

jate însă de cercetarea de faţă). Istoria sa a *Bibliei* româneşti e totuşi adusă la zi, chiar dacă nu acordă multă atenţie diferenţelor de detaliu dintre ediţiile secolului al XIX-lea, iar partea despre „filiera" britanică, cu tot efortul evident de documentare, nu pare să fi avut acces la toate datele utile.

Teza lui Ioan-Florin Florescu, *Literalism şi traducere liberă în tradiţia biblică românească*, realizată tot sub coordonarea lui Eugen Munteanu, are un stil oarecum apropiat, şi o ţinută ştiinţifică remarcabilă. Şi ea abstractizează traductologia biblică, pe care o consideră total independentă de teologie. Abordează, oarecum eclectic, teme numeroase, în care reuşeşte să aducă elemente noi. Observă în mod just problema confuziei surselor în domeniul traducerilor biblice româneşti (2011: 166) şi scoate în evidenţă practica „adaptărilor culturale" (*ibidem*: 146), „procedeu frecvent întâlnit"[11], inclusiv în redarea instrumentelor (*ibid.*: 151-2) menţionate în *Psalmi*, precum şi condiţionările politice ale unor traduceri, precum *împărat* – царь în loc de *crai* – краль (*ibid.*: 154-9). Autorul propune şi o periodizarea a traducerilor, axându-se însă mai mult pe primele perioade. Ne-a fost utilă cercetarea sa istorică asupra utilizării *Bibliei* de la Frankfurt în secolul XVII-lea, dar am luat act cu reţiere de teoria sa pro-husită în legătură cu Tetraevanghelul de la Sibiu. E de reţinut, pe de altă parte, şi ascuţita sa critică a noţiunii „transferului de sens" de la traductologul UBS Eugene Nida – în care vede o justificare a manipulării textului în scopuri prozelitiste.

Psaltirea. Însemnări bibliografice, de Barbu Teodorescu, are ca principal merit sesizarea vieţii independente şi a importanţei speciale a acestei cărţi, în spaţiul românesc: între 1508 și 1830, ea cunoaşte cele mai multe ediţii tipărite (91) –

[11] „În multe cazuri, traducătorul întreprinde cu bună știință astfel de adaptări. De la Coresi, Biserica ia peste tot locul poporului ales" (Florescu 2011: 146).

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

autorul trece în revistă şi o serie de explicaţii, ce ţin de utilitatea ei complexă. Inventarul întocmit cuprinde şi *Psaltirile* slavoneşti, de la cea mai veche de pe teritoriul nostru (cea a lui Branco Mladenovici, descoperită de Odobescu la Bistriţa), la cea mai veche cu dată certă, copiată pe teritoriul nostru (în 1470, de către monahul Casian de la Putna, din porunca lui Ştefan cel Mare), până la ultima – cea bucureşteană din 1745. Cu privire la *Psaltirile* româneşti, se face nu doar o analiză a răspândirii, ci şi una a contextului – în mare parte, fiind vorba de o sinteză, studiul se bazează pe investigaţiile altora –, etapă cu etapă, urmărindu-se şi activitatea centrelor tipografice de tradiţie, precum Râmnic, Blaj sau Sibiu, fără a intra în detalii privind filiaţiile ediţiilor succesive. De asemenea, sunt ignorate versiunile din afara tradiţiei ortodoxe.

Studiul protopopului Ioan Bălan, *Limba cărţilor bisericeşti*, are meritul unei abordări interdisciplinare, filologico-teologice, însă este circumscris viziunii confesionale greco-catolice (pe alocuri, pare destinat uzului intern, pentru edificarea enoriaşilor). Conform acestei viziuni, Blajul este considerat „Betleemul" românesc, iar versiunea lui Samuil Micu de la 1795 este, desigur, „cea mai bună *Biblie* românească". Deşi recunoaşte şi la aceasta unele neajunsuri, ele sunt nesemnificative faţă de „munca titanică" din spatele ei. Spre comparaţie, ediţia 1688 este doar o nereuşită, o culme a exceselor elenofone. Predecesorii Dosoftei sau Coresi erau, pentru Bălan, nişte greci, ba chiar complet neştiutori de română, doar aceasta explicând „construcţiunile cu totul străine de firea limbii noastre" pe care le găseşte la ei (1914: 106). Mai grav, înaintea lor, în urma unor intervenţii forţate, românii s-au abătut de la firescul latinei creştinismului lor primar (Bălan 1914: 72), cu urme până în primele traduceri, rătăcind spre cultura slavonă, pe care o minimalizează, şi astfel ajungând să folosească o limbă nepotrivită ca „sintaxă, gramatică şi vocabular" (Bălan 1914: 101). Apreciază totuşi

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

obiectivitatea unui ortodox, Filotei al Buzăului, faţă de calităţile *Bibliei* din 1795, şi îl judecă şi el cu îngăduinţă. În schimb, e acid faţă de Andrei Şaguna, desconsiderându-i *Biblia* acestuia de la Sibiu. Lucrarea apare înainte de *Biblia* sinodală din 1914, într-o perioadă de schimbări lingvistice. Critică, pe acest plan, şi activitatea „Societăţii britice", luând de asemenea distanţă faţă de prozelitismul protestant din secolul al XVI-lea. Totuşi îi atribuie acestuia, mai degrabă decât Ortodoxiei, începuturile limbii noastre literare, deşi, atunci când aminteşte de traducerile biblice de pe alte meleaguri că tălmăcirea Scripturii a fost pretutindeni un fenomen firesc, care nu putea avea nevoie de impulsul husit. Nici Bălan nu se ocupă de *Psaltire*, separat, ci de *Biblie* în general, alături de alte cărţi de predici sau liturgice – apreciind în acest domeniu contribuţiile unor Antim şi Damaschin –, revendicându-se şi de la imnografii bizantini. Tot în „tabăra" greco-catolică, Remus Mircea Birtz s-a ocupat, mai nou, de istoria traducerilor de *Biblii* şi *Psaltiri*, fără aceleaşi accente polemice, dar şi fără a coborâ la studii de caz. El dovedeşte o documentare amănunţită şi adusă la zi în privinţa activităţii Societăţii Biblice Britanice în România.

Dilemele fidelităţii, de Emanuel Conţac, propune tot o abordare filologico-teologică, dar din perspectivă neoprotestantă, deşi cu intenţia unei deschideri interconfesionale – apelând la giranţi precum Francisca Băltăceanu, Cristian Bădiliţă şi Eugen Munteanu. Lucrarea face un istoric al ediţiilor biblice – scoţând în evidenţă influenţa şi superioritatea spirituală a Apusului: *Bibliile* ortodoxe au fost târzii şi dependente de altele, dacă nu de-a dreptul „furturi" (precum cea a lui Şaguna). În partea analizelor de text, studiază expresii greceşti pe care versiuni „britanice" (pe care el le clasifică drept „ediţii „protestante" deşi unele au fost traduse de ortodocşi mai liberali, precum Nitzulescu) le traduc diferit, în virtutea tradiţiei doctrinare diferite. Deşi a constituit o teză de

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

doctorat doar în filologie, vrea să demonstreze că „orice traducere a *Bibliei* are un profil teologic" (Conţac 2011a: 22) şi face deci apel la multă teologie, din multe unghiuri, majoritatea excedând obiectul cercetării noastre, fiind concentrate pe traducerea Noului Testament. Face şi disocieri discutabile, neargumentate – de pildă, revendică pentru protestantism aproape orice, de la *Septuaginta*, întrucât a fost publicată la Frankfurt[12], până la sexul feminin al unui personaj biblic (în ideea că nedreptatea faţă de femei ar fi o marcă a Ortodoxiei). După standardele proprii, demersul e ecumenic, însă la un penticostal sună strident criticile (deşi repetate şi de unii cercetători ortodocşi) la adresa operei şaguniene, şi descrierea ierarhilor într-un registru nereverenţios, prezumând nesinceritatea lor. Ca şi altele din acest domeniu, cercetarea e una selectivă. Totuşi, însuşi efortul ridicării polemicii la nivel ştiinţific poate fi apreciat ca un pas către dialog[13].

Pr. Anton Savelovici abordează[14] se ocupă aproape de aceleaşi teme, dar dintr-un punct de vedere opus. Abordarea sa în chestiunile interconfesionale este, prin stricteţea ei, fără relevanţă pentru cineva din afara Ortodoxiei. Preocupat în special de cazul Cornilescu, îi reproşează acestuia că „a părăsit Biserica." În ce calitate poţi face aceasta, odată ce acela şi-a ales singur alt drum? Cercetarea sa are meritul observaţiei că ediţia Rahlfs a Septuagintei nu poate fi luată drept un reper obiectiv de ştiinţificitate. Totuşi, autorul îi atacă şi pe profesorii ortodocşi de ebraică – poziţionându-se oarecum el

[12] Chiar dacă *Psaltirea* ei păstrează catismele şi stările din tipicul răsăritean.

[13] Mai obiectiv este articolul aceluiași autor din *Studii Teologice*, *Tradiţia biblică românească* (2011), unde păstrează totuși aceeași clasificare, a „*Bibliilor* protestante" cu traducători ortodocşi. În articol nu face însă studii de caz.

[14] În *Textul Sfintei Scripturi în Biserica Ortodoxă Română* (2012) – retipărire a unei teze de doctorat chiar la domeniul „Teologie fundamentală", adică dogmatică.

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

însuşi la limita ramurii academice a Bisericii. După logica sa, a omniprezentelor „implicaţii dogmatice", neajunsurile *Bibliei* ortodoxe actuale, despre care nu vorbeşte, ar fi trebuit deja să fi compromis Ortodoxia definitiv. Colaborator la *Biblia* jubiliară Anania 2001[15], le face procese de intenţie lui Cornilescu, dar şi lui Gala Galaction (care şi-au făcut traducerile „din orgoliu"), în timp ce despre ediţia Septuagintei NEC, are de spus că „Biserica nu a cerut-o". Dincolo de buna perspectivă istorică asupra traducerilor biblice străine şi româneşti, în analiza sa filologică se axează doar pe diferenţele dintre cele ortodoxe şi cele britanice – unele, inventariate anterior de Pr. Petre David.

Teza de doctorat[16] a episcopului Teodosie Snagoveanul (Macedon Petrescu) are un stil irenic, potrivit unui cleric, fără accente polemice sau critice, ci descriptiv, bazat pe temeiuri comune. Recapitulează istoria principalelor versiuni-sursă, a traducerilor româneşti (până în secolul XVII) şi celor occidentale, mai influente. Merită menţionată pentru câteva comentarii sclipitoare citate în analiza elementelor de context: faună, floră, instrumente, utilizare în cult, evenimente istorice menţionate ori subtilităţi morale ale textului *Psalmilor*[17]. Cu un orizont circumscris mediului ecleziastic, teza citează autorităţi spirituale (inclusiv sfinţi asceţi) şi e preocupată de încadrarea *Psaltirii* în predică şi catehеză, remarcând în mod corect şi rolul ei special din acest punct de vedere – aspectul, vom observa mai jos, este de altfel unul decisiv, atunci când s-ar pune problema unor schimbări de fond aduse corpusului consacrat.

[15] Cu note şi sugestii (Anania 2001a: 2118).

[16] *Cartea Psalmilor şi importanţa ei în viaţa pastoral-misionară a Bisericii* (1999).

[17] Despre David, de pildă, se arată că lupta împotriva lui Goliat fără arme, pentru ca Dumnezeu să fie Cel care învinge prin el, potrivit judecăţilor Lui (Teodosie 1999: 341).

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

I.3. Caracterul interdisciplinar al temei

Lucrarea de faţă îşi propune să aducă o contribuţie într-un domeniu încă insuficient conturat în România, în comparaţie cu filologia biblică occidentală. Pe de altă parte, să ajute la munca de pregătire a terenului pentru o viitoare revizuire a *Psalmilor Bibliei* ortodoxe – în ciuda câtorva încercări recente, lipsa unei astfel de etape prealabile (studiul în context al principalelor ediţii care au marcat istoria acestui text, şi a ecourilor lor) a fost una din cauzele nereuşitei, până acum, în a realiza o versiune actuală şi în acelaşi timp reprezentativă a *Psaltirii* noastre ortodoxe româneşti.

În problema raporturilor dintre filologie şi teologie, există două tipuri de abordări ale traductologiei biblice, amintite de Bartolomeu Anania, care spune că„filologia trebuie să-i fie restituită teologiei" (Anania 2001b: 36), convins că „o traducere a *Bibliei* întru totul corectă nu poate fi decât ortodoxă"[18] şi că, de aceea, „cel ce traduce *Biblia* trebuie să-şi asume libertatea lui Dumnezeu care a insuflat-o" – spre deosebire de un Dumitru Cornilescu, care, dimpotrivă, „a pornit de la o doctrină şi pe baza ei a nuanţat un text" (*ibid.* 29, 34). Doar că, pe de altă parte, protestanţii cred invers decât Anania: după ei, *Biblia* e protestantă! E aşadar o iluzie că filologia ar putea fi un arbitru neutru în gâlceava traducerilor partizane ai *Bibliei*.

Ioan-Florin Florescu îi dă dreptate lui Eugene Nida, care întreba: „Mai bun, mai corect pentru cine?" susţinând deci că

[18] „Pentru că vechile texte autoritative sunt ele însele ortodoxe" (Anania 2001b: 33). Dar despre Textul Masoretic se poate spune oare acest lucru?

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

cercetarea traductologică nu şi-ar permite un răspuns ancorat confesional (Florescu 2011: 8). Considerăm însă că însăşi onestitatea cercetării ne obligă să definim contextul la care o traducere se raportează, din punctul de vedere al publicului-ţintă, al surselor, al criteriilor şi al metodei. Filologia poate funcţiona mai sigur raportându-se la aceşti parametri – iar, în spaţiul românesc, o abordare a temei noastre din punctul de vedere ortodox este una, istoric şi statistic, perfect legitimă. Această afiliere nu exclude deschiderea faţă de alte tradiţii, ci dimpotrivă, tocmai ea îi dă şi consistenţa necesară.

În domeniul filologiei biblice româneşti pare că există un moment de ruptură. Pe perioada de dinainte de 1688 – cel mult până la 1795, mai ales pentru cercetătorii catolici – se concentrează o literatură vastă, cât pentru o întreagă disciplină. Perioada de după, cea mai relevantă pentru problematica textului actual – este ignorată de unii cercetători ca ieşind, oarecum, din sfera filologiei academice uzuale. Studiul filologic al Scripturii se opreşte de multe ori (ţinând cont de scopurile şi mijloacele lui curente) acolo unde aceasta iese de sub influenţa slavă, pentru a intra sub cea greacă, la sfârşitul secolului XVII (şi ulterior, în secolul XX, să intre şi într-o dependenţă faţă de ebraică). În schimb, perioada de după secolul XVIII este preferată de alţi cercetători, care o tratează dintr-o perspectivă diferită, partizan-teologică. Teologia ortodoxă nu cuprinde, totuşi, printre discipline ei, studiul traducerilor scripturistice. Disciplinele teologice se întâlnesc doar tangenţial cu domeniul, studiind mesajului versiunilor originale, greacă şi ebraică (eventual cu precizări privind legitimitatea surselor), şi, în plus, propunând o imagine de ansamblu a relaţiilor interconfesionale (definite, în parte, pe textul Scripturii), în istorie şi în prezent. Nedublată de filologie, perspectiva teologică cade uşor într-un anumit schematism al abordării textului biblic – redus la sursele greacă şi

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)

ebraică[19], separat de evoluţia versiunilor româneşti. Fără o raportare la tradiţia confesională, filologia biblică este însă şi ea incapabilă să sesizeze resorturile şi mobilurile anumitor demersuri culturale şi lingvistice.

În spaţiul ortodox, problema textului biblic este, teoretic, una de traductologie greacă (în virtutea cutumelor şi a datelor istorice ecleziastice). Pentru români, ea are însă implicaţii mai largi – ţinând de contactele noastre interculturale de-a lungul istoriei: în acest contextl, acelaşi temei pentru încrederea în *Septuaginta* (a fost girată de Sfinţii Părinţi ai Bisericii) susţine un respect similar şi pentru cultura religioasă slavă, mai ales pentru *Psaltirea* slavonă.

[19] Abordările unor Bădiliţă şi Mihăilă se deosebesc foarte mult de cele ale unor filologi clasici, care îşi limitează interesul la perioada anterioară momentului 1688.

BDD-B837-02 © 2017 Mediaprint
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.169 (2026-11-07 03:02:15 UTC)